

TƏDRİS PROSESİDƏ MÜASİR TƏLİM TEKNOLOGİYALARINDAN İSTİFADƏNİN İMKANLARI

p.ü.f.d., dos. E.M. Əliyeva

Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyası

elnara.aliyeva@sport.edu.az

Nəşr tarixi

Qəbul edilib: 01 oktyabr 2021

Dərc olunub: 27 oktyabr 2021

© 2021 ADBTİA Bütün hüquqlar qorunur

Annotasiya. Son zamanlar cəmiyyətin müxtəlif sahələrində mütəxəssislərin informasiya və kommunikasiya texnologiyaları ilə işləmək və onlardan düzgün istifadə etmək bacarığına böyük diqqət yetirilir. Əvvəllər kağız üzərində görülən bütün işləri indi elektron mühitdə həyata keçirmək üçün informasiya texnologiyaları ilə təchiz olunmuş sistemlərdən geniş istifadə olunur. Aparılan tədqiqatlar təhsildə interaktiv avadanlıqlardan istifadənin danılmaz effektivliyini sübut edir ki, bu da bir neçə amildən ibarətdir: materialın sürətli mənimsənilməsi, şagirdlərin dərslərə marağı, müəllimlər üçün tədris materialının hazırlanmasında rahatlıq.

Açar sözlər: *təlim texnologiyaları, interaktiv lövhələr, informasiya kommunikasiya texnologiyaları.*

Təhsil sistemində müasir informasiya kommunikasiya texnologiyalarından (İKT) istifadə olunması adi hala çevrilmişdir.

Ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin (21 avqust 2004-cü il) sərəncamı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikasında ümumtəhsil məktəblərinin informasiya və kommunikasiya texnologiyaları ilə təminat proqramı (2005-2007-ci illər)" təhsilin qarşısına yeni və əhəmiyyətli vəzifələr qoydu. Bu sərəncamda müasir informasiya texnologiyalarından istifadə etməklə təhsilin keyfiyyətini artırmağa xidmət edən, bütün istiqamətlərdə ölkə vətəndaşlarına təhsil almaqla bərabər, təhsil informasiya sisteminin dünya təhsil sistemində uyğunlaşdırılmasına imkan verən vahid təhsil informasiya mühiti yaratmaq kimi əsas məqsədlər qarşıya qoyulmuşdur [1].

Hazırkı pandemiya şəraiti məkan və məsafənin oxumaq və işləmək üçün elə də vacib bir problem olmadığını qabarıq şəkildə üzə çıxarır. Distant təhsil sistemində interaktiv texnologiyaların geniş istifadəsi təhsildə texnologiyaların əhəmiyyətli rolunu bir daha sübut etmişdir. Bu işdə müəllimlərə yeni müasir texniki vasitə, təbəşir və marker lövhələrini əvəz edən - interaktiv lövhələr kömək edir.

Təhsil sahəsində interaktiv lövhələrdən bir çox fənnlərin tədrisində istifadə olunur. Belə lövhələr proqnozlaşdırılan məlumatları qısa zaman ərzində redaktə etmək və lazımı dəyişiklikləri birbaşa dərs zamanı yerinə yetirmək, siçan rejimi ilə göstərilən obyektləri manipulyasiya etmək imkanına malikdir. Annotasiya rejimi isə qeydlər etməyə, vacib detalları göstərməyə və şərhlər yazmağa, bundan əlavə, edilən bütün dəyişiklikləri saxlamağa və gələcəkdə istifadə etməyə imkan verir.

İnteraktiv lövhə (ingiliscə *Interactive Whiteboard*, IWB) - təsviri ağ lövhəyə proyektor vasitəsilə ötürən kompüterə qoşulmuş sensor ekrandır. Kompüterdə işə başlamaq üçün sadəcə lövhənin səthinə toxunmaq kifayətdir.

İlk interaktiv lövhələr ofis istifadəsi üçün 1990-cı illərdə Xerox PARC tərəfindən yaradılmışdır. Bu lövhələr kiçik qrup görüşləri və dəyirmi masalar üçün istifadə olunurdu. 1991-ci ildə Smart Technologies şirkəti proyeksiya texnologiyasından istifadə edən interaktiv lövhə yaratdı [2].

İnteraktiv lövhə istənilən formatlı məlumatlarla işləmək üçün çox rahat və çevik vasitədir ki, onunla işləmək xüsusi bilik və bacarıq tələb etmir. Bu lövhələrlə işləyən zaman dərslər, mühazirələr və praktiki məşğələlər həqiqətən daha maraqlı şəkildə alır və beləliklə də alınan məlumatlar canlı, yadda qalan və inandırıcı olur. İnteraktiv lövhələrdən sinif otaqlarında, iclas otaqlarında, qruplarla iş zallarında,

distans təhsil otaqlarında və digər yerlərdə istifadə olunur.

İnteraktiv lövhədə proyeksiya texnologiyaları sensor cihaz ilə birləşdirilir. Belə lövhə tək kompüterdə baş verənləri nümayiş etməklə kifayətlənmir, həm də təqdimat prosesini idarə etməyə, düzəlişlər və korreksiya etməyə, rəngli qeydlər və şərhlər yazmağa, dərslər materiallarını daha sonra istifadə etmək və redaktə etmək üçün yadda saxlamağa imkan verir. Mikroskop, sənəd kamerası, rəqəmsal kamera və ya videokamera kompüterə və interaktiv lövhəyə qoşulur və dərslər zamanı göstərilən bütün materiallarla məhsuldar işləmək asanlaşır [3].

Tələbələr və müəllimlər üçün bu imkanların istifadə imkanları sonsuzdur:

- Təkcə mətnlərə, şəkillərə və ya qrafiklərə baxmaq deyil, həm də birbaşa interaktiv səthdə əlyazma qeydləri yaratmağı nəzərdə tutan tədris materialı ilə işləmək mümkündür ki, bu cür şərhlər daha sonra saxlanıla və istifadə oluna bilər;
- İnternetin mövcudluğunda veb - saytlara baxmaq;
- problemin qrup şəklində həlli və müzakirəsi - interaktiv lövhələrin bəzi modelləri bir neçə şagirdə eyni anda obyektləri idarə etməyə, səthdə yazmağa və ya rəsm çəkməyə imkan verən "multitouch" texnologiyasını dəstəkləyir;
- videokonfrans sistemlərinə qoşulma – müxtəlif məktəblərdə və hətta şəhərlərdə yerləşən auditoriyalarla birgə açıq dərslər;
- video məzmun və təqdimatlar ilə işləmək - bu həm müəllimlər tərəfindən hazırlanmış dərslər, həm də şagirdlərin və ya tələbələrin hesabatları ola bilər;
- hamar səth üzərində təbii əvəzinə rahatqələm, yaxud barmaqla yazmaq imkanı.

İstifadə olunan texnologiyalara görə lövhələr təsnif olunur:

- Sensor analoq-müqavimətli texnologiya (Egan TeamBoard, Interactive Technologies, PolyVision, SMART Technologies);
- Elektromaqnit texnologiyası;
- Lazer texnologiyası (PolyVision);

- Ultrasəs və yaxud infraqırmızı texnologiya (Hitachi, Panasonic və ReturnStar) [4].

İnteraktiv lövhədən səmərəli istifadə etmək üçün ilk növbədə onun proqram təminatını dərindən bilmək və istifadə zamanı onun resurslarından səmərəli bəhrələnmək lazımdır.

Müxtəlif şirkətlərin istehsal etdiyi interaktiv lövhələrinin proqramlarına nəzər salaq:

- SMART şirkətinin SmartBoard lövhələri Smart Notebook proqram təminatı;
- MIMIO lövhələri MimioClassroom və Mimio Studio proqramı;
- TriumphBoard MyScript Stylus proqram təminatı;
- Promethean lövhələr Activinspire proqram təminatı əsasında işləyir.

İnteraktiv lövhənin əsas üstünlükləri bunlardır:

- ✓ elektron formatların geniş potensialından istifadə - həm tələbələr, həm də müəllimlər rəqəmsal şəkillər, vizual cədvəllər və qrafiklər, Word sənədləri, Excel və s. ilə asanlıqla işləyə bilər;
- ✓ tədris materialı, mühazirə və ya dərslər hazırlamaq olduqca sadədir - artıq çoxlu sayda kitab və ya mühazirəyə ehtiyacınız yoxdur. Hər şey asanlıqla real vaxtda redaktə olunur, müəyyən bir auditoriyaya uyğunlaşdırılır;
- ✓ rahat komanda işi - bütün bir qrup tələbə tapşırığın müzakirəsində və ya tamamlanmasında iştirak edə bilər ki, bu da materialı daha yaxşı mənimsəməyə imkan verir;
- ✓ interaktiv test vasitələrindən istifadə edərək müəllim sorğu keçirərək qısa vaxt ərzində bütün sinfin biliyini yoxlaya bilər.

İnteraktiv lövhə vasitəsilə tədris prosesini maraqlı, məzmunlu, rəngarəng və daha dolğun şəkildə qurmaq mümkündür. Bu şəkildə təşkil olunmuş dərslər tələbələrdə, düşünmə, tədqiqatçılıq, yaradıcılıq, tənqidi və yaradıcı təfəkkür qabiliyyətlərini üzə çıxarır.

Belə bir təhsil prosesi eyni anda bütün qavrayış növlərinin istifadəsini nəzərdə tutur - eşitmə, vizual görmə, kinestetik. Bu lövhələrin istifadəsi zamanı hər bir dərslərin yadda qalan

olacağına zəmanət verilir, belə ki, auditoriya daha həvəsli olmaqla yanaşı, həm də birbaşa təlim prosesinə cəlb olunur, tələbələrin yazı yazmaq narahatçılığına son qoyulur, onlar birbaşa konkret mövzuya, onun müzakirəsinə və tapşırığın asanlıqla yerinə yetirilməsinə istiqamətlənirlər.

Tədris materiallarının auditoriyalarda müasir İKT vasitəsi ilə təqdim edilməsi təhsilçilərinin təfəkküründə həyat üçün zəruri obrazların (vətənə məhəbbət, valideynə, müəllimə, yaşlılara hörmət və s.) yaranmasına təkan verir.

ƏDƏBİYYAT

- Əliyev İ.S.** *Yeniyyətə futbolçuların morfo-funksional göstəricilərinə məşq və yarış yüklərinin təsiri.* AMEA-nın A.İ. Qarayev adına Fiziologiya institutunun və Fizioloqlar cəmiyyətinin külliyyatı Fiziologiya və Biokimyayın problemləri XXXV cild Elm 2017.s.44-49
- Vağirova R.M.** *Hərəkət keyfiyyətlərinin fizioloji səciyyəsi.* Bakı Mütərcim -2010
- Лисенчук Г.А.** *Направленность тренировочного процесса в зависимости от индивидуальных особенностей футболистов.* Наука в олимпийском спорте. 2004, № 1, с. 22-27.
- Губа В.П., Лексаков А.В.** *Теория и методика футбола: учебник для студ. высш. учеб. заведений.* М. Спорт, 2018, 621 с.
- Кузнецов А.А.** *Футбол.* Настольная книга детского тренера. А.А. Кузнецов. М.: Проф-Издат. 2011, 408 с.
- Многолетняя подготовка юных футболистов.** *Путь к успеху : учеб. метод. пособие.* В.В. Николаенко, В.Н. Шамардин. К. : Саммит-книга, 2015, 360 с.
- Кубеков Э.А., Кочкаров Э.Э.** *Особенности и закономерности технико-тактической подготовки юных футболистов.* Фундаментальные исследования. 2015, № 2 (часть 6), с. 1310-1313.
- Спортивные игры: техника, тактика, методика обучения: учеб. для вузов.** Ю.Д. Железняк, Ю.М. Портнов, В.П. Савин, А.В. Лексаков; под ред. Ю.Д. Железняк, Ю.М. Портнова. М.: Академия, 2008, 518 с.
- Спортивные игры: техника, тактика, методика обучения: учеб. для вузов.** Ю.Д. Железняк, Ю.М. Портнов, В.П. Савин, А.В. Лексаков; под ред. Ю.Д. Железняк, Ю.М. Портнова. М.: Академия, 2008, 518 с.
- Лисенчук Г.А.** *Соревновательные микроциклы в подготовке квалифицированных футболистов.* Теория и методика физ. культуры. 2008, №1, с. 11-13.
- Современные методы организации тренировочного процесса, оценки функционального состояния и восстановления спортсменов: материалы Всероссийской научно-практической конференции, Челябинск, 24-25 октября 2017 г. т. 1.** УралГУФК ; под ред. Е.В. Быкова. Челябинск, 2017, 357 с.
- Сучилин А.А.** *О совершенствовании системы подготовки футбольного резерва.* Теория и методика физ. Культуры. 2001, № 9, с. 15-17.

ВОЗМОЖНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ОБУЧЕНИЯ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ

доц. Э.М. Алиева

Азербайджанская Государственная Академия Физической Культуры и Спорта
elnara.aliyeva@sport.edu.az

Аннотация . В последнее время большое внимание уделяется умению специалистов из различных сфер общества работать с информационными и коммуника-

ционными технологиями и правильно их использовать. Педагоги все чаще используют системы информационных технологий для выполнения всей работы в элек-

тронной среде, которую они раньше выполняли на бумаге. Исследования доказывают неоспоримую эффективность использования интерактивного оборудования в обучении, которая складывается из нескольких факторов: быстрое усвоение материала, ин-

терес студентов к урокам, простота подготовки учебных материалов для учителей.

Ключевые слова: технологии обучения, интерактивные доски, информационные и коммуникационные технологии.

OPPORTUNITIES TO USE MODERN LEARNING TECHNOLOGIES IN THE TEACHING PROCESS

ass. prof. E.M. Aliyeva

Azerbaijan State Academy of Physical Education and Sport
elnara.aliyeva@sport.edu.az

Annotation. Recently, much attention has been paid to the ability of specialists from various spheres of society to work with information and communication technologies and use them correctly. Educators are increasingly using information technology systems to do all the work in an electronic environment that they used to do on paper. Research proves the

indisputable effectiveness of using interactive equipment in teaching, which consists of several factors: quick assimilation of the material, students' interest in lessons, and ease of preparation of teaching materials for teachers.

Keywords: learning technologies, interactive whiteboards, information and communication technologies.